ΟΣΑ ΔΕΝ ΕΙΠΩΘΗΚΑΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ NATURA 2000 ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πρόσφατα είδαμε πολλά δημοσιεύματα με αφορμή μία απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), μετά από προδικαστικά ερωτήματα των ιρλανδικών δικαστηρίων, που ξεκαθαρίζει τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να αδειοδοτούνται ή όχι αιολικά και άλλα έργα στις περιοχές Natura 2000. Την απόφαση ανέδειξε επικοινωνιακά το WWF ΕΛΛΑΣ, ενώ το ΥΠΕΝ απάντησε ότι έχει ήδη πράξει τα δέοντα, εκδίδοντας δύο Υπουργικές Αποφάσεις το 2023 για την προστασία των οικοτόπων και των πουλιών στο Δίκτυο Natura. Όμως εδώ το μεν WWF έχει στην ανακοίνωσή του μία κρίσιμη παράλειψη, που σχετίζεται με τη δική του στάση στο θέμα του Natura 2000 από το 2012 μέχρι και σήμερα, ενώ το ΥΠΕΝ απλώς ψεύδεται και προσπαθεί να εξαπατήσει όσους δεν γνωρίζουν.

Η πραγματικότητα είναι ότι η ελληνική διοίκηση, ανεξαρτήτως κυβέρνησης, παραβιάζει συστηματικά τις δύο βασικές Οδηγίες για το Δίκτυο Natura 2000 (για τους οικοτόπους και για τα πουλιά) σε όλες ανεξαιρέτως τις αδειοδοτήσεις έργων εντός των περιοχών Natura. Από την άλλη, περιβαλλοντικές οργανώσεις με διεθνή εμβέλεια, όπως το WWF και η Greenpeace, δεν έχουν αναλάβει καμία ουσιαστική νομική πρωτοβουλία από τον Ιούλιο του 2012, όταν έληξε η προθεσμία συμμόρφωσης της ελληνικής διοίκησης με τη νομοθεσία για το Δίκτυο Natura, έως και σήμερα, ώστε να τερματιστεί αυτό το απαράδεκτο καθεστώς.

Όπως αποτυπώνεται και στο ιστορικό που παραθέτει το ίδιο το ΔΕΕ στην απόφαση του Δεκεμβρίου 2020, με την οποία καταδίκασε οριστικά την Ελλάδα για τη συστηματική παραβίαση της νομοθεσίας Natura 2000 —πολύ πριν αποφανθεί για την περίπτωση της Ιρλανδίας— όλες οι ελληνικές κυβερνήσεις, συνειδητά και κατ' εξακολούθηση, δεν εφάρμοζαν το νομικό πλαίσιο προστασίας του Δικτύου Natura 2000.

Ήδη από το 2012, μικρές εγχώριες περιβαλλοντικές οργανώσεις, σύλλογοι και φυσικά πρόσωπα είχαν προσβάλει στο ΣτΕ μία ΚΥΑ που διαστρέβλωνε την Οδηγία για τα Πουλιά, εξαιρώντας μεγάλο αριθμό ειδών από την υποχρέωση εξέτασης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των αιολικών. Το θέμα αυτό, μετά από πολυετή κωλυσιεργία του ΣτΕ, λύθηκε με το προδικαστικό ερώτημα που το τελευταίο απηύθυνε στο ΔΕΕ. Η απόφαση του ΔΕΕ που ακολούθησε υιοθέτησε την επιχειρηματολογία των προσφευγόντων και το ΣτΕ, στη συνέχεια, την ενσωμάτωσε στην ελληνική νομολογία. Το δυσβάσταχτο οικονομικό κόστος των ενεργειών αυτών το επωμίστηκαν αποκλειστικά οι εν λόγω οργανώσεις και τα φυσικά πρόσωπα.

Εκτός από την υπόθεση της ΚΥΑ του 2012, το WWF δεν αναφέρεται καν στο γεγονός ότι, μετά την καταδίκη της Ελλάδας από το ΔΕΕ τον Δεκέμβριο του 2020, αναλήφθηκαν πολύ σοβαρές νομικές πρωτοβουλίες από συλλογικότητες και συλλόγους ανά τη χώρα, στις οποίες το ίδιο επέλεξε να μη συμμετάσχει. Για

να αντιληφθούμε τη σημασία αυτών των πρωτοβουλιών, χρειάζεται μια λεπτομερέστερη ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης.

Τον Δεκέμβριο του 2020 η Ελλάδα καταδικάστηκε από το ΔΕΕ, γιατί δεν είχε ακόμη καθορίσει, με Προεδρικά Διατάγματα, συγκεκριμένους Στόχους Διατήρησης και Μέτρα Διατήρησης για τα είδη και τους οικοτόπους των περιοχών Natura 2000 - κάτι που όφειλε να είχε κάνει το αργότερο μέχρι το 2012. Αυτό, με απλά λόγια, σημαίνει ότι δεν έχει καθοριστεί ποια είδη προστατεύονται στο Natura, ποιοι αριθμητικοί στόχοι τίθενται για κάθε είδος και ποια μέτρα λαμβάνονται για την επίτευξή τους.

Μετά τον καθορισμό αυτών των στόχων και μέτρων, για κάθε έργο που εμπίπτει ή βρίσκεται στην περιφερειακή ζώνη του Δικτύου Natura πρέπει να διενεργείται η Δέουσα Εκτίμηση (στην Ελλάδα ονομάζεται Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση ή ΕΟΑ) των επιπτώσεών του στην οικεία περιοχή ή στις οικείες περιοχές Natura. Το κρίσιμο στοιχείο εδώ είναι ότι η Δέουσα Εκτίμηση (ή ΕΟΑ) μπορεί να γίνει μόνο υπό το πρίσμα των καθορισμένων στόχων και μέτρων διατήρησης· διαφορετικά στερείται νομιμότητας.

Ας δούμε τώρα πώς οι κυβερνήσεις μας ξεπέρασαν αυτόν τον «σκόπελο». Με το άρθρο 10 του νόμου 4014/2011, ναι μεν ενσωμάτωσαν την Οδηγία για τους Οικοτόπους στην ελληνική νομοθεσία, όμως ταυτόχρονα θέσπισαν και το... αντίδοτο που την αχρηστεύει. Στον νόμο αναφέρεται ότι «αν δεν υπάρχει Προεδρικό Διάταγμα για μία περιοχή Natura, τότε μπορεί, κατ' εξαίρεση, να γίνει ad hoc Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση». Η εξαίρεση αυτή έχει κριθεί από το ΔΕΕ ως μη συμβατή με τις απαιτήσεις της Οδηγίας.

Στην ΕΟΑ αυτή, αντί να χρησιμοποιούνται προκαθορισμένοι Στόχοι Διατήρησης, οι οποίοι αποτελούν προϊόν των Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών (ΕΠΜ), που συντάσσονται από ειδικές διεπιστημονικές ομάδες, οι στόχοι απλώς επινοούνται κατά το δοκούν από τον ιδιώτη μελετητή που έχει προσλάβει ο φορέας της εκάστοτε επένδυσης.

Στη συνέχεια, όλες οι κυβερνήσεις μέχρι σήμερα φρόντισαν να μην εκδώσουν κανένα Προεδρικό Διάταγμα που να ολοκληρώνει τη διαδικασία εκπόνησης, διαβούλευσης και έγκρισης των ΕΠΜ. Με άλλα λόγια, η σπάνια εξαίρεση που θεσπίστηκε με τον νόμο 4014/2011 έγινε ο απόλυτος κανόνας.

Μάλιστα, οι Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες άρχισαν να εκπονούνται στη χώρα μας με τεράστια καθυστέρηση και, παρόλο που η διαβούλευση για τις περισσότερες έχει ήδη ολοκληρωθεί και αρκετές έχουν εγκριθεί, μέχρι στιγμής δεν έχει εκδοθεί κανένα Προεδρικό Διάταγμα που να τις εφαρμόζει στην πράξη, με εξαίρεση το ΠΔ προστασίας της Γυάρου, το οποίο δεν καλύπτει καν όλες τις περιοχές της ΕΠΜ που εκπονήθηκε για τις Δυτικές Κυκλάδες. Και αυτό, τη στιγμή που η ελληνική κυβέρνηση είχε δεσμευθεί απέναντι στην ΕΕ, ήδη από το 2019, να έχει ολοκληρώσει τη διαδικασία εκπόνησης των ΕΠΜ και έκδοσης των σχετικών Προεδρικών Διαταγμάτων το αργότερο έως το 2021. Μιλάμε, δηλαδή, για έναν διαχρονικό εμπαιγμό τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και της ελληνικής κοινωνίας.

Παρακολουθώντας αυτές τις εξελίξεις, 24 σύλλογοι πολιτών από όλη τη χώρα απηύθυναν επιστολή προς το ΥΠΕΝ, ζητώντας την ουσιαστική συμμόρφωση με την καταδικαστική απόφαση του ΔΕΕ του Δεκεμβρίου 2020. Αφού το ΥΠΕΝ δεν απάντησε εντός τριών μηνών, προχωρήσαμε, τον Απρίλιο του 2022, σε προσφυγή στο ΣτΕ κατά της παράλειψης της ελληνικής διοίκησης να εκδώσει τα απαραίτητα Προεδρικά Διατάγματα προστασίας του Δικτύου Natura, με τα οποία θα εξειδικευτούν οι Στόχοι και τα Μέτρα Διατήρησης.

Η νομική αυτή ενέργεια ήταν απαραίτητη, καθώς η απόφαση του ΔΕΕ δεν είναι άμεσα εφαρμοστέα στην Ελλάδα. Ως αποτέλεσμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί μόνο να επιβάλει πρόστιμα για τη μη εφαρμογή της, τα οποία τελικά επιβαρύνουν τους Έλληνες πολίτες. Εφόσον όμως το ΣτΕ εκδώσει απόφαση που θα εναρμονίζεται με την απόφαση του ΔΕΕ, αυτή θα είναι άμεσα εφαρμοστέα στην ελληνική έννομη τάξη. Άλλωστε, στη συγκεκριμένη υπόθεση το ΣτΕ δεν μπορεί, εκ των πραγμάτων, να αποκλίνει από την ερμηνεία που έχει ήδη δώσει το ΔΕΕ.

Συμπληρωματικά, ζητήσαμε από το ΣτΕ να προχωρήσει σε πάγωμα όλων των αδειοδοτήσεων αιολικών και υδροηλεκτρικών έργων στο Δίκτυο Natura, εφόσον, με βάση το υφιστάμενο καθεστώς, δεν μπορεί να αποδειχθεί ότι τα έργα αυτά δεν θα προκαλέσουν ανεπανόρθωτη βλάβη στο προστατευτέο αντικείμενο. Η προσφυγή μας εκδικάστηκε τον Δεκέμβριο του 2025 και αναμένουμε την έκδοση της απόφασης.

Η καθοριστική αυτή νομική κίνηση και οι πιθανότητες επιτυχίας της αποτελούσαν κορυφαίο λόγο για να συμμετάσχουν το WWF και η Greenpeace, από κοινού με τους πολίτες. Ωστόσο, δεν το έπραξαν, παρότι τους έγινε σχετική κρούση, ούτε προχώρησαν ανεξάρτητα σε αντίστοιχη νομική ενέργεια.

Αντίθετα, μετά την κατάθεση της προσφυγής, και οι δύο οργανώσεις αρκέστηκαν στην αποστολή απλών επιστολών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενημερώνοντάς την για τις παρατυπίες της ελληνικής διοίκησης. Οι επιστολές αυτές δεν είχαν ως αποτέλεσμα ούτε να πληροφορήσουν την ΕΕ για κάτι που δεν γνώριζε ήδη, αφού η ίδια είχε καταδικάσει την Ελλάδα το 2020, ούτε να ασκήσουν ουσιαστική πίεση προς την ελληνική διοίκηση για την επιτάχυνση των αναγκαίων διαδικασιών.

Τέλος, είναι απαραίτητο να αναφερθούμε σε έναν κατάπτυστο ελιγμό της ελληνικής διοίκησης, ο οποίος έγινε υπό την πίεση της προσφυγής μας. Την άνοιξη του 2023 το ΥΠΕΝ εξέδωσε δύο Υπουργικές Αποφάσεις (ΥΑ), που καθορίζουν, υποτίθεται, Στόχους Διατήρησης οριζόντια για όλη τη χώρα. Ωστόσο, στο 90% των περιπτώσεων, αντί για συγκεκριμένους στόχους, αναφέρουν απλώς την ένδειξη «ανεπαρκή δεδομένα».

Αλήθεια, ποιος ήταν ο λόγος, ενώ βρισκόταν ήδη σε εξέλιξη η προβλεπόμενη από το ευρωπαϊκό δίκαιο διαδικασία σύνταξης και διαβούλευσης των Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών, η οποία θα οδηγήσει στην έκδοση των απαραίτητων Προεδρικών Διαταγμάτων προστασίας του Δικτύου Natura, αυτή να υποκατασταθεί από δύο πρόχειρες Υπουργικές Αποφάσεις, μία για τα πουλιά και μία για τους οικοτόπους;

Μάλιστα, οι δύο Υπουργικές Αποφάσεις δεν λαμβάνουν καν υπόψη τα επιστημονικά δεδομένα των Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών, αλλά δεδομένα ενός προγράμματος εποπτείας του 2015. Αυτό είναι απαράδεκτο, διότι τα δεδομένα αυτά είναι μεταγενέστερα εκείνων που ίσχυαν κατά τον χρόνο ένταξης των περιοχών στο Δίκτυο Natura 2000 και, συνεπώς, ενσωματώνουν ενδεχομένως την υποβάθμιση του προστατευτέου αντικειμένου που σημειώθηκε έκτοτε.

Θεωρούμε ότι σκοπός των δύο Υπουργικών Αποφάσεων είναι να προσφέρουν στο ΣτΕ ένα βολικό επιχείρημα για την απόρριψη της προσφυγής μας. Ωστόσο, η απόφαση του ΔΕΕ για την Ιρλανδία δυσχεραίνει μια τέτοια μεθόδευση, καθώς εκδόθηκε κατόπιν προδικαστικού ερωτήματος εθνικού δικαστηρίου, όπως είχε συμβεί και στην ελληνική υπόθεση της ΚΥΑ του 2012, επομένως είναι υποχρεωτική για όλα τα κράτη-μέλη. Αυτό δεν σημαίνει, βέβαια, ότι η διοίκηση θα ακολουθήσει τα απαραίτητα βήματα για την εφαρμογή της. Αντίθετα, όπως δείχνει η μέχρι σήμερα πορεία του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα, η ανομία έχει γίνει τρόπος διακυβέρνησης. Η απόφαση αυτή αποτελεί, όμως, ιδιαίτερα χρήσιμο νομικό εργαλείο για όλες τις προσφυγές στα ελληνικά δικαστήρια που αφορούν έργα τα οποία έχουν αδειοδοτηθεί εντός ή πέριξ του Δικτύου Natura.

Ποια είναι τα κίνητρα της κυβερνητικής απάτης, από τη μία, και της ανύπαρκτης νομικής αντίδρασης περιβαλλοντικών οργανώσεων διεθνούς εμβέλειας, από την άλλη;

Πολιτικά, κοινός τους τόπος είναι η «Πράσινη Συμφωνία» και η προσκόλληση στο ιδεολόγημα της «Πράσινης Μετάβασης», που αντιμετωπίζει ένα μεγάλο μέρος της περιβαλλοντικής καταστροφής από την εγκατάσταση βιομηχανικών αιολικών, φωτοβολταϊκών, υδροηλεκτρικών και άλλων έργων ΑΠΕ ως «αναγκαίο κακό» για την ανάσχεση της κλιματικής αλλαγής.

Ωστόσο, οι υποστηρικτές αυτής της πολιτικής δεν παρουσιάζουν συγκεκριμένα αριθμητικά δεδομένα που να αποδεικνύουν ότι, σε παγκόσμιο επίπεδο, οι επιλογές αυτές έχουν επιτύχει έστω και μικρή πρόοδο προς αυτή την κατεύθυνση. Η λεγόμενη «πράσινη μετάβαση» από τα ορυκτά καύσιμα στις ΑΠΕ δεν φαίνεται να επιβεβαιώνεται από τα παγκόσμια ενεργειακά δεδομένα. Αντίθετα, παρατηρείται παράλληλη αύξηση τόσο της χρήσης ορυκτών καυσίμων όσο και της ανάπτυξης βιομηχανικών εγκαταστάσεων ΑΠΕ, ένας συνδυασμός που οδηγεί σε καταστροφικά αποτελέσματα για τη φύση και το κλίμα.

Η πραγματική αντίδραση απέναντι σε αυτή τη ζοφερή προοπτική προέρχεται, όπως έχει δείξει η πράξη, κυρίως από την κοινωνία των πολιτών.

ΚΙΝΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΝΗΣΙΔΩΝ

CITIZENS' INITIATIVE FOR THE PROTECTION OF GREEK ISLETS

E-Mail: nisidesaigaiou@gmail.com

Facebook: facebook.com/nisides

Instagram: instagram.com/small_islands_matter

